

Віра ДОДОНОВА,

*доктор філософських наук, професор кафедри філософії
Донецького національного університету, експерт
Українського інституту стратегій глобального розвитку і адаптації*

СОЦІАЛІСТИЧНІ АБЕРАЦІЇ ДОНБАСУ І КОНСЕРВАТИВНА МОДЕРНІЗАЦІЯ РОСІЇ

Стаття присвячена аналізу політичної ситуації на Сході України, дослідженню причин військового конфлікту в даному регіоні. Проаналізована програма суспільно-політичного руху «Партія Новоросія». Досліджено стратегію консервативної модернізації в Росії, що включає в себе: по-перше, консолідацію еліт, по-друге, безкомпромісну боротьбу з моральним виправданням порушень писаного закону, по-третє, рух до реалістичного законодавства. Автор доходить висновку про існування реального протиріччя між політичними сподіваннями деяких жителів ДНР та ЛНР на реставрацію соціалізму й реальними перетвореннями в самій Росії, які не мають жодного відношення до соціалістичних.

Ключевые слова: *аберація; конфлікт; соціалізм; модернізація; консервативна модернізація.*

Постановка проблеми та стан її вивчення. Політична ситуація в Україні на сьогоднішній день є вкрай напруженою і нестабільною, що виливається у військові дії на Сході країни. Драматичні події на Донбасі поновому змушують поглянути на усталені форми управління державою, способи прийняття політичних рішень, стереотипи взаємин політичної влади і населення. Українська політична еліта, з одного боку, робить спроби до врегулювання пульсуючого конфлікту, з іншого боку, демонструє явно нетолерантне, агресивне ставлення до населення, забуваючи, що якщо «Донбас – це Україна», то й люди, що живуть на тій території – повноцінні українські громадяни. Складається враження, що ірраціональні складові в управлінні переважають над раціонально обґрунтованими рішеннями. Або ж ми маємо справу з виваженим егоїстичним підходом до вирішення політичних питань.

Сьогодні в науковій і публіцистичній літературі, в засобах масової інформації обговорюють різноманітні фактори, що призвели до війни на Донбасі, серед яких політичні, геополітичні, економічні, культурні. Можна припустити, що одним із факторів, який спровокував військовий конфлікт на Донбасі, є ментальні відмінності між регіонами України, відмінності між ціннісно-світоглядними переконаннями мешканців Сходу, Центру, Заходу країни. Ментальність часто тлумачиться як «осад історії», «пам'ять народу про минуле». Очевидно, що в різних регіонів України своя індивідуальна,

вистраждана пам'ять, якою в сучасних умовах хтось уміло маніпулює. Однією з болючих тем, що стала предметом маніпуляції, є ставлення до соціалістичного минулого.

Тому **метою** цієї статті є оцінка масових очікувань населення нових державних утворень на Сході України щодо соціалістичних перетворень і співвіднесення цих очікувань із стратегічними установками, які сьогодні панують у Росії.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що Донбас в його нинішньому вигляді є продуктом радянської індустріалізації. Вже через це населення Донбасу схильне до ідеалізації всього, що пов'язано з радянським періодом історії. Старші вікові категорії продовжують ототожнювати себе з радянським народом, навіть не зважаючи на те, що ось уже майже чверть століття такої спільності не існує. Донбас є тим регіоном України, де події радянської історії постійно актуалізувалися, тут живими є спогади про соціалістичне минуле, більше того, ці спогади постійно підживлювалися. Штучним чином підтримувався й підтримується постійний дискурс, який може бути пролонгований кожним з його учасників. Виходячи з явища інтертекстуальності, кожний учасник дискурсу може по-своєму інтерпретувати ті чи інші події чи факти, вносити свої корективи, своє виключно суб'єктивне розуміння, тобто конструювати соціальну реальність, вибудовуючи свій маленький *Lebenswelt*.

Дискурс, який розгортається в окупованому Донбасі з приводу «світлого майбутнього», підкріплюється автоматними чергами, залпами з установок «Град» і «Смерч», що робить його більш драматичним, а гасло «побудова суспільства без олігархів» знайшло відгук не лише серед старіючого населення, а й серед частини молодшої генерації Донбасу. Всі «нюанси» громадянської війни жителі цього регіону знають не тільки з художньої літератури, а й відчули на «власній шкірі», чим і відрізняються від теоретизуючих представників «диванної сотні».

Політичний простір Сходу України сьогодні можна описати за допомогою відомої дилеми «Друг-ворог», запропонованої німецьким політичним філософом Карлом Шмідтом. Ступінь інтенсивності соціальних відносин дійшов краю, за яким стоїть ненависть і злоба, готовність бачити в опоненті ворога. І якщо одна частина населення очікує на «звільнення/завоювання» з боку Росії, то інша – з боку України. Жителі, що демонструють ліберально-демократичні цінності, хочуть повернення українського політичного поля, тоді як орієнтовані на авторитарні форми правління, навпаки, мріють влитися у російський політичний простір – у «СРСР-2».

У масовій свідомості донбасівців живуть не тільки світлі спогади про «молоді роки», наповнені наполегливою творчою працею, але й надії на відродження радянського ладу. Соціалізм на Донбасі аж ніяк не є чимось критично подоланим, він, як і раніше, залишається найсправедливішим і найбажанішим соціальним устроєм. Негативні аспекти реального

комуністичного будівництва не затьмарили в умах східних українців загалом позитивного соціалістичного ідеалу. Тому не дивно, що від нової влади вони чекають перетворень у душі реставрації радянських порядків, і саме із соціалізмом пов'язують заклики до соціальної справедливості, рівноправності, народовладдя, проти злочинства, корупції, олігархів, і проти, що важливо, приватної власності.

Примітно, що такі очікування від початку не були чимось вербалізованим, зафіксованим у програмних документах нової влади, в промовах лідерів Новоросії та інших документах. Однак, незважаючи на це, жителі Донбасу в усіх починаннях політичних новоутворень схильні вбачати саме соціалістичну складову. Якщо на ранніх етапах протистояння на Сході України обидві сторони бачили в мешканцях контрольованих територій лише пасивну масу, своєрідний «приз», який дістався переможцю, то із розгортанням конфлікту все більш важливою стає підтримка населення, в тому числі й електоральна. Отже, самопроголошена в Донецьку й Луганську влада змушена була враховувати настрої мас, дотримуючись соціалістичної риторики хоча б «за зовнішньою формою». З особливою силою це проявилось напередодні виборів керівництва ДНР і ЛНР 2 листопада 2014.

Звернемося до Програми суспільно-політичного руху «Партія Новоросія», яку було надруковано в газеті «Новоросія» № 1 від 21 травня 2014 року.

Перше положення цього документа свідчить: «Створення Держави Новоросія – це не тільки виведення всіх південно-східних земель України з підпорядкування київської влади, не тільки звільнення від гніту фашистської хунти, але й побудова нової, по-справжньому справедливої, науково, технологічно розвинутої держави, всі ресурси якої не на словах, а насправді належать народу і повністю використовуються йому на благо» [1, с. 1]. Тут же акцентовано увагу на федеративному устрої народної держави. «Держава Новоросія буде суверенною державою, заснованою волею народу, який є єдиним джерелом влади. Основою державного устрою Новоросії буде народовладдя, що базується на принципах прямої демократії при ухваленні найважливіших рішень, що визначають майбутнє народу й держави» [там само].

Друге положення стосується економічної системи Новоросії, а саме: «Земля, її надра, води, рослинний і тваринний світ, а також великі промислові та фінансові активи, створені працею народу, не можуть перебувати у приватній власності. Користування та розпорядження природними багатствами не може здійснюватися на шкоду інтересам народу». Ключовим моментом цього положення є базове для соціалізму заперечення приватної власності. Щоправда, далі сказано, що «економічний устрій Новоросії базуватиметься на принципах соціальної справедливості та багатоукладності» [там само].

Така позиція знаходить відгуки в серцях мешканців цього регіону, адже пересічні громадяни так і не знайшли відповіді на питання про те, чому все

створене радянським народом протягом кількох поколінь дісталось кільком сім'ям? Тому що вони виявилися більш хитрими, лукавими в питаннях «справедливого розподілу» соціалістичної власності? Те, що відбувалося в епоху Перебудови, викликало образу, біль, гнів донбасівців, основна маса яких змушена була виживати, хоча в останні роки існування радянської держави звикла жити гідно. Очевидно, що такий соціальний сплеск на Донбасі мав свої серйозні підстави, й українська влада повинна була його передбачити й уникнути. З іншого боку, обкрадали народ свої «рідні» місцеві олігархи, які опинилися на самому верху політичної драбини.

Далі. У програмі зазначено, що «результати економічної та господарської діяльності народу Новоросії, а також експлуатація промислових і фінансових активів, що перебувають у державній власності, будуть належати всьому народу, і можуть бути використані тільки на благо народу, за допомогою справедливого розподілу» [там само].

Отже, в Новоросії задекларовано рівні можливості для всіх її жителів. Забезпечення рівних можливостей досягатиметься антикорупційною діяльністю держави. «Збагачення через злочинство й корупцію є неможливим. Оплата праці кожної людини стане мірою корисності цієї праці для суспільства». Між рядків проглядається знайоме гасло: «Від кожного – за можливостями, кожному – за потребами». І закінчується економічний блок програми тим, що «дрібна приватна власність все ж таки існуватиме: «...Невелике виробництво та об'єкти економічної діяльності, створені руками приватників, можуть перебувати у приватній власності. Далі, ділянки землі, які використовуються для індивідуального проживання або індивідуальної сільськогосподарської діяльності, можуть перебувати в довічному користуванні з можливістю успадкування права користування» [там само]. Таким чином, економічні підвалини передбачуваної держави, безумовно, за своєю суттю є ближчими до соціалізму, ніж до ліберально-демократичної держави західного типу.

Не менш виразними є положення розділу «Соціальна сфера і культура Новоросії» аналізованої Програми. Слід зазначити, що в ньому задекларовано таке положення: «Соціальний устрій Новоросії базуватиметься на принципах рівноправності, справедливості, свободи віросповідання та культурної самоідентифікації» [там само]. Навряд чи хтось заперечуватиме проти реалізації такої тези. Разом з тим, нормативна форма духовного й релігійного виховання буде належати Російській православної церкві Московського патріархату, що «повністю передбачає свободу віросповідання, за винятком чужорідних для російської культури форм агресивних тоталітарних сект» [там само].

На особливу увагу заслуговує геополітична складова програми з огляду на те, що кінцевою метою Новоросії як держави є «возз'єднання з Великою Росією культурно або безпосередньо». Далі читаємо: «Щодо геополітики Новоросія буде орієнтована на євразійський вектор розвитку й дотримуватиметься пріоритетності налагодження стратегічних відносин з

державами Сходу, в першу чергу, в межах євразійських наднаціональних структур». Співпраця з державами Заходу є можливою лише в тому випадку, якщо вони «за геополітичними поглядами є орієнтованими на Росію» [там само]. Що ж до входження Новоросії до складу військових блоків, то в документі зазначено, що вона буде входити в ті військово-політичні блоки, в які входитиме й Росія. Іншими словами, від самого початку закладається несаможиттєвість зовнішньої політики проєктованої держави та її залежність від Російської Федерації. Хоча, з цього приводу немає єдиної думки серед прихильників Новоросії.

У філософії дуже цікавою і завжди актуальною є проблема співвідношення належного й суцього. Програма – це «належне», і саме тому її положення не викликають неприязні. Більше того, вони заслуговують на повагу, адже являють собою спробу виправити прорахунки, помилки, а то й навмисні зловживання влади нашої країни. Загалом у програмі декларовано демократичні цінності, тоталітарний дух не проглядається між рядків. Громадський рух «Новоросія» прагне зробити щасливою «маленьку людину» (щоправда, в розділі «Права та обов'язки в Новоросії» згадано смертну кару, до якої ця «маленька людина» може бути засуджена за рішенням народного суду).

З іншого боку, суще – це далеко не повний перелік описаних у програмі територій: «На сьогоднішній день Новоросія – це політичний, культурний, історичний регіон, який об'єднує Донецьку, Запорізьку, Миколаївську, Одеську, Херсонську, Дніпропетровську, Харківську та Луганську області» [там само]. Декларований таким чином політичний простір не існує в дійсності, а є умоглядним конструктом або ж віртуальною реальністю, яка існує лише в потенції. Як політичної, територіальної, економічної одиниці й саме «на сьогоднішній день» Новоросії не існує, а є лише кілька районів Донецької та Луганської областей під контролем нової проросійської влади. Для того щоб Новоросія стала дійсністю, знайшла своє буття, необхідними є військові дії, бо Україна не збирається віддавати свої території без опору. Таким чином, ще до втілення належного в суще на нас чекає війна, яка, можливо, спричинить такі зміни, що про належне буде зовсім інше уявлення.

Сьогодні соціалістичні цінності є тільки деклараціями, що об'єднують тих, хто не задоволений крайнощами української політики і прагне відродження СРСР. Вважають, що Росія відстоює соціальну рівність перед загрозою з боку НАТО, США та ЄС, які мріють поневолити слов'янський світ. Багато хто досі впевнений, що озброєні люди на Донбасі відстоюють соціалізм у боротьбі з капіталізмом. «Було запроваджене гасло, ніби Донбас сьогодні – це Іспанія 36-го року, бойовиків порівнювали з інтербригадами, що билися з фашизмом. Почали говорити, що сепаратисти борються з фашистами-олігархами – за соціалістичне господарство» [2]. При цьому якимось забувають, що сама Російська Федерація є досить далекою від соціалістичних цінностей і перспектив. Реверанси в бік соціалізму в ДНР і

ЛНР – не більше ніж аберації (від лат. aberrare – «віддалятися, відхилятися»), відхід від мейнстриму російської політики.

Сьогодні в Росії на порядку денному стоїть питання не про соціалістичну, а про консервативну модернізацію. У цьому словосполученні-концепті провідну роль відіграє слово «консервативна», а «модернізація» додано більше як данина модній риторичі, як своєрідний баланс між спрямованістю векторів у минуле (консерватизм) і в сьогодення.

На думку політолога Йосипа Діскіна, ключова проблема консервативної модернізації – це переформатування всього інституційного простору відповідно до консервативних цінностей більшості. «Справа в тому, – пише він, – що «ліберальні» інститути в неліберальному соціальному середовищі неминуче генерують лицемірство й цинізм, заохочують до відхильної, або, науковою мовою, опортуністичної поведінки, до морального виправдання порушення законних норм» [3, с. 5].

Основними умовами консервативної модернізації є, по-перше, консолідація еліт: «..Необхідною є консолідація тих, кого ми самі визнаємо «своїми», з ким готові зважено й відповідально обговорювати нагальні проблеми країни, з ким можемо домовлятися про спільні дії... Необхідною є не просто ідейна, але ідейно-політична класова консолідація». По-друге, це – «...безкомпромісна боротьба з моральним виправданням порушень писаного закону. Консерватор цінує в собі моральні підстави власних дій, покликаний відкинути нав'язану ще нігілістами догму, що справжній інтелігент зобов'язаний протистояти владі. ...Важливо, що хоча б серед своїх була проведена жорстка селекція лідерів громадської думки з добре відомими критеріями професіоналізму, патріотизму і громадянської відповідальності». Необхідно подолати ситуацію, «коли суспільний статус створюється безоглядною критикою будь-яких, навіть нагальних дій влади». По-третє, треба рухатися до реалістичного законодавства. Принцип «намалюємо – будемо жити» все ще є визначальним у наших законодавців. Треба зламати цю хибну систему. Консервативна традиція вимагає оцінювати реальні можливості змін соціальних практик, які маємо намір регулювати» [3, с. 5].

Як бачимо, духовна ситуація в сучасній Росії спрямована не на прогресивне сходження, а на закріплення сформованих відносин з яскраво вираженою ідеалізацією минулого. Російські олігархи, що знаходяться при владі, не зацікавлені у змінах. Маніпуляція масової свідомості, що ініціюється ними, апелює до зразків дорадянської, імперської, православної ідентичності. «При цьому, – пише М. Кантор, – олігархи Кремля, які є багатшими за українських, озброюють Донбас. Звільнені від ярма українських багатіїв, робітники не згуртовуються в комуни; та це й не пролетаріат – робітники та їхні сім'ї втікають. При цьому лідери Донбасу говорять про приєднання до Росії, в економіці якої соціалістичні наміри відсутні. На прапорі Донецької республіки зображений російський монархічний двоголовий орел, прем'єр-міністр ДНР Бородай (генерал ФСБ, присланий з Росії) заявляв про необхідність відтворення Російської імперії в

її колишніх кордонах, а начальник збройних сил ДНР – російський полковник Гіркін (Стрелков) заявив, що бореться за монархічні цінності» [2].

Консервативна модернізація передбачає виправлення «помилки історії», до яких, поза будь-якими сумнівами, Кремль відносить і самостійність України. Росія прагне повернути втрачені території, іменуючи колишній імперський простір «русским миром». Придушення України є нічим іншим, як звичайною імперською практикою, адже імперська Росія придушувала українські та польські заколоти регулярно. Радянська Росія, як спадкоємиця Російської імперії, придушувала бунтівну Чехословаччину та Угорщину, проявляючи себе не захисницею соціалістичних ідеалів рівності, а охоронницею імперських рубежів. І сьогодні Росія відтворює ту саму традицію.

Характеризуючи сучасну Росію, М. Кантор вважає, що ми маємо справу з неймовірним соціальним утворенням – постсоціалістичним феодальним ладом. «Господарі квазідержави являють собою небувалий в історії соціальної науки гібрид: це офіцери держбезпеки – і одночасно мільярдери. Теоретично така комбінація є неможливою, але в умовах постсоціалістичного феодалізму такий стан речей виявляється природним. Сьогоднішнє бажання Росії повернутися до статусу Російської імперії (бажання, якого ніхто й не приховує) фактично позначає повернення до кріпосного ладу. Саме так, і аж ніяк інакше, можна управляти народом на великих і безплідних просторах зі зруйнованим господарством» [2].

Таким чином, реальна (не умоглядна) Росія вже припинила бути привабливим зразком для наслідування. Чи не тому російський футуролог М. Калашников виступає категорично проти об'єднання майбутньої Новоросії з Росією? «Вона ні в якому разі не повинна входити до нинішньої РФ, щоб не знищити індустрію та сільське господарство. Потрапити під владу нинішніх «ефективних менеджерів» – боронь Боже! У тому й привабливість Новоросії, що там ніколи не було Гайдара й Чубайса, що в ній досі немає Дворковича, Улюкаєва, Набіулліна та Сілуанова з Грефом... Незалежна Новоросія повинна стати оплотом розумної, проектної промислової політики, осередком аграрного відродження. У цьому сенсі Новоросія має стати потужним чинником зміни РФ, її звільненням від п'ятої колони лібералів-монетаристів при владі. Можна сказати, що Новоросія стане плацдармом для відвоювання Великої Росії, найсильнішим стимулятором розвитку РФ» [4, с. 2]. Таким чином, позиція М. Калашникова, небезпідставно кардинально відрізняється від геополітичних настанов провідних ідеологів майбутньої Новоросії.

Висновки

Резюмуючи матеріал, необхідно зупинитися на таких положеннях. По-перше, соціалістичні тенденції на Донбасі мають глибоке коріння, і протиставити цим інтенціям українська влада повинна тільки виважені рішення, які б попереджали потенційні конфліктні ситуації. В українському

політикумі завжди підкреслювалась «особливість» Донбасу. Вона мала амбівалентний характер, регіон «зображували» як з негативної, так і з позитивної сторони. Вважаємо, що негативний образ Донбасу активніше підтримувався в громадській думці, ніж позитивний. Звичайно, не можна заперечувати той факт, що у донбасівців за роки існування в СРСР небезпідставно виробилася споживацька психологія: «ми так важко працюємо, ми так страждаємо, і нам за це держава винна». Але справедливості заради необхідно визнати й те, що на Донбасі хочуть і вміють працювати. Актуальним завданням існуючої політичної еліти має стати розробка здорової ідеї об'єднання Донбасу та України в майбутньому. Необхідно знайти такі підстави для зближення центру й регіону, які б позитивно змінили і Україну, і Донбас.

По-друге, владі у своїх діях не можна керуватися стереотипами. Ті політичні лідери, які називають усіх жителів Донбасу «ватниками», завдають непоправної шкоди сьогodнішнім і, що важливіше, майбутнім відносинам України й жителів окупованих територій, особисто ображають громадян цього регіону. Донбас – різний, неоднорідний: активний і очікувальний, креативний і пересічний, мрійний і ностальгуючий, агресивний і ображений. Одні його представники воюють на боці України, а інші – на боці ДНР, і це – екзистенційний вибір кожної людини. Причому, в ополченні ДНР – не тільки маргінали й люмпени, як це намагаються втовкмачити в голови українцям. Бачення суті конфліктної ситуації у східних українців відрізняється від погляду на цю проблему українців центральної і західної України.

По-третє, в умовах інформаційної війни та маніпуляції свідомістю «маленька людина» втрачає точку опори в своїх міркуваннях, в аргументуванні своїх положень, вона «стрибає» з однієї політичної платформи на іншу. На сьогodнішній день маємо хаотичне сплетіння соціалістичної, імперської, націоналістичної аргументації, що свідчить про неупорядкованість масової свідомості. Причому це стосується не тільки деяких жителів ДНР або ЛНР, а й громадян усієї України. Тому не дивно, що люди не можуть «розгледіти» дійсні підстави тієї чи іншої політичної платформи, а намагаються їх домислити, видати бажане за дійсне. Це повною мірою стосується і проекту Новоросія. Два основних міфи міцно засіли в головах людей на Донбасі: «Донбас може бути Росією» і «Донбас – це СРСР-2».

Кожна країна, як і окрема людина, приймає рішення, вона робить свій вибір, несе відповідальність за цей вибір, за своїх громадян. У свою чергу, кожна людина сподівається на правильний вибір своєї країни, на раціональність рішень, прийнятих у ній. Так вирощується любов до Батьківщини, до рідного краю. Конфлікт різних рівнів ідентичності – цивілізаційної, національної, регіональної – це велика трагедія для громадян, змушених робити вибір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Программа Общественно-политического движения «Партия Новороссия» // Новороссия. – 21 мая 2014 года. – № 1. – С. 1.
2. Кантор М. Империя наизнанку. Как и зачем мы устранили логику и правду в своей собственной истории / М. Кантор // Новая газета. – 8 декабря 2014. – № 138.
3. Дискин И. Очередные задачи консервативной модернизации / Иосиф Дискин // Известия. – № 238 (29238). – 18 декабря 2014. – С. 5.
4. Калашников М. Новороссия – завтрашняя реальность / М. Калашников // Новороссия. – 11 июня 2014. – № 3. – С. 2.

Статья посвящена анализу политической ситуации на Востоке Украины, исследованию причин военного конфликта в данном регионе. Проанализирована программа общественно-политического движения «Партия Новороссия», исследована стратегия консервативной модернизации в России, которая включает в себя: во-первых, консолидацию элит, во-вторых, бескомпромиссную борьбу с нравственным оправданием нарушений писаного закона, в-третьих, движение к реалистичному законодательству. Автор приходит к выводу о существовании реального противоречия между политическими ожиданиями некоторых жителей ДНР и ЛНР на реставрацию социализма и реальными преобразованиями в самой России, которые не имеют никакого отношения к социалистическим.

Ключевые слова: *аберрация; конфликт; социализм; модернизация; консервативная модернизация.*

The article analyzes the political situation in the East of Ukraine, studies the causes of armed conflict in the region. The purpose of this article is to assess the mass public expectations of new state formations in the east of Ukraine with regard to socialist transformation and correlation of these expectations with the strategic installations ruling in Russia. The first semantic unit of the article substantiates that Donbass in its current form is a product of Soviet industrialization, and therefore the mass consciousness is characterized by nostalgia for the recent past. It is with the socialism that calls for social justice, equality, democracy, against theft, corruption, oligarchs and private property are connected. Although these provisions are not recorded under the heading of “building socialism in the DNR and LNR”, residents of these political formations in all their undertakings are inclined to see the very socialist component. The self-government is forced to reckon with the mood of the masses, sharing socialist rhetoric at least “in the outer form”. The article analyzes the program of socio-political movement “New Russia Party”. The second semantic unit of the article studies the strategy of conservative modernization in Russia, which includes: first, consolidation of the elites; second, uncompromising struggle with the moral justification for violations of the written law; and third, movement towards realistic legislation. The course for conservative modernization does not imply socialist methods in public administration and functioning of the economy. Thus,

there is a real contradiction between the political expectations of some residents of the DNR and the LNR for the restoration of socialism and the real transformations in Russia itself, which have no relation to the socialist transformation.

Key words: *aberration; conflict; socialism; modernization; conservative modernization.*

REFERENCES

1. The program of Social-Political Movement "Party New Russia" (2014), *Novorossiya*, № 1, 21 may, p. 1 (rus).
2. Kantor M. (2014), *Novaya gazeta*, № 138, 8 December (rus).
3. Diskin I. (2014). Ocherednie zadachi konservativnoi modernizatsii, *Izvestiya*, № 238 (29238), 18 December, p. 5. (rus).
4. Kalashnikov M. (2014), *Novorossiya*, № 3, 11 June, p. 2. (rus).